

ATEŘINA, dcera krále Costa, byla vzdělána ve všech svobodných uměních. Když císař Maxentius svolal do Alexandrie všechny obyvatele provincie, bohaté i chudé, aby obětovali modlám, a trestal křesťany, kteří nechtěli obětovat, Kateřina, která zůstala ve věku osmnácti let sama v paláci plném bohatství a služebnic-

stva, slyšela jednoho dne řev různých zvířat a hlasitý zpěv a poslala jednoho posla s rozkazem, aby rychle zjistil, co se to děje. Když se to dověděla, vzala s sebou některé lidi z paláce, pokřižovala se, přišla na ono místo a spatřila tam mnoho křesťanů, kteří se zalekli smrti a nechali se vést k obětem. Silně ji zabolelo u srdce, odvážně přistoupila k císaři a takto promluvila:

„Císaři, důstojnost tvého postavení a cesta rozumu by mě nabádaly k tomu, abych tě pozdravila, kdybys uznal Stvořitele nebes a odvrátil svého ducha od pohanských bohů.“ Potom stojíc před bránou chrámu dlouho s císařem disputovala různými druhy sylogismů, alegoricky a metaforicky, výmluvně a mysticky. Pak se vrátila k obyčejnému způsobu mluvy a řekla: „Takto jsem s tebou mluvila jako s moudrým člověkem. Teď mi však řekni, proč jsi bez užitku shromáždil toto množství k hloupému uctívání model? Obdivuješ se tomuto chrámu zbudovanému rukama umělců, obdivuješ se drahocenným ozdobám, které budou jako prach před tvářemi větru. Obdivuj se raději nebi, zemi a moři a všemu, co v nich je; obdivuj se ozdobám nebe, slunci, měsíci a hvězdám, jak od počátku světa až do konce ve dne v noci běží k západu a vrací se

SVATÁ
KATEŘINA

k východu a nikdy se neunaví, a až si toho všimneš, zeptej se a pouč se, kdo je mocnější než ona tělesa. Až ho pak díky jeho milosti poznáš a nebudeš schopen najít někoho jemu podobného, uctívej ho, oslavuj ho, neboť to je bůh bohů a pán panovníků.“

Když dlouho moudře disputovala o vtělení Syna, užaslý císař nebyl schopen na to odpovědět. Když se vzchopil, řekl jí: „Nech nás, ženo, nech nás ukončit oběti a potom ti dáme odpověď.“ Poručil, aby ji zavedli do paláce a bedlivě střežili. Velmi obdivoval její moudrost i tělesnou krásu. Byla totiž velmi sličná a pro svou neuvěřitelnou krásu se očím všech jevila hodná obdivu a působná.

Když císař přišel do paláce, řekl Kateřině: „Slyšeli jsme tvou výmluvnost a obdivovali jsme se tvé moudrosti, avšak zaměstnání oběti bohům nemohli jsme vše plně pochopit. Nyní však se tě ptáme na tvůj rod od začátku.“

Svatá Kateřina mu odpověděla: „Je psáno:

„Nesmíš se chválit sám a sám si nedávej vinu;
tak si počíná hloupý, když prázdná sláva ho týrá.“

Přesto se přiznávám k svému rodu ne z naduté vychloubačnosti, ale z lásky k pokoře. Jsem Kateřina, jediná dcera krále Costa, a třebaže jsem zrozena v purpuru a výborně vzdělaná v svobodných naukách, přesto jsem vším tím pohrdla a utekla jsem se k Pánu Ježíši Kristu. Avšak bohové, které ctíš ty, nemohou pomoci ani tobě, ani jiným. Jak nešťastní jsou ctitelé takových model, které jim, i když jsou volány, v nouzi nepomáhají, v utiskování nepřispěchají na pomoc a v nebezpečí je nebrání!“

Král jí odpověděl: „Je-li to takové, jak říkáš, pak celý svět žije v omylu a ty jediná mluvíš pravdu. Protože však každé slovo musí být potvrzeno výrokem dvou nebo tří svědků, pak i kdybys byla anděl, i kdybys byla ztělesněná nebeská ctnost, nikdo by ti nesměl věřit, a to tím méně, že jsi křehká žena.“

Ona mu řekla: „Zapřísahám tě, císaři, nedovol, aby tě přemohl tvůj hněv, aby v mysli mudrce nastal hrozný zmatek. Vždyť takto mluví básník:

„Když tě ovládá duch, jsi král, když tělo, jsi otrok.“

Král na to řekl: „Jak vidím, máš v úmyslu chytit nás do osidla svou zhoubnou zchytralostí, když se snažíš natahovat řeč příklady filozofů.“

Protože císař viděl, že se nemůže postavit její moudrosti, rozslal tajně listy s rozkazem, aby rychle přišli všichni gramatikové

a rétoři do alexandrijského paláce, a slíbil jim, že obdrží nesmírné dary, jestliže svými vývody zvítězí nad řečmi té dívky.

Z různých provincií bylo tedy přivedeno padesát řečníků, kteří vynikali nad všemi smrtelníky ve veškeré světské moudrosti. Když se ptali, proč byli povoláni z tak vzdálených končin, císař jim řekl: „Je u nás jedna dívka s nikým nesrovnatelná, pokud jde o soudnost a moudrost, ta vyvrací všechny mudrce a tvrdí, že všichni naši bohové jsou démoni. Jestliže ji překonáte, vrátíte se domů s velkou ctí.“ Jeden z nich mu rozzloben znechuceným hlasem odpověděl: „Jak velké je rozhodnutí císaře, který zavolal mudrce z odlehlých částí světa kvůli nedůstojnému sporu s jedinou dívkou, ačkoli by ji jediný z našich průměrných žáků mohl lehce vyvrátit!“ Král na to řekl: „Mohl jsem ji sice násilím donutit k oběti, nebo zničit trestem, považoval jsem však za lepší, aby byla zcela vyvrácena vašimi důvody.“ Oni mu řekli: „Ať tu dívku přivedou před nás, abychom ji usvědčili z opovázlivosti a aby poznala, že nikdy neviděla mudrce.“

Když se dívka dověděla o zápase, který na ni čeká, zcela se odevzdala do vůle Páně, a hle, anděl Páně se postavil vedle ní a napomenul ji, aby pevně stála. Dodal ještě, že nejen od nich nemůže být přemožena, ale navíc že je obrátí na víru a určí k dosažení mučednické palmy.

Když ji přivedli před řečníky, řekla císaři: „Jakým právem stavíš proti jediné dívce padesát řečníků? Jim slibuješ, že je za vítězství odměníš, a mě nutíš bojovat bez naděje na odměnu? Pro mne však bude odměnou Ježíš Kristus, který je nadějí a vítěznou korunou pro ty, kteří zápasí za něho.“ Když pak řečníci prohlásili, že je nemožné, aby se Bůh stal člověkem nebo trpěl, dívka ukázala, že i toto bylo předpověděno pohany. Platón přece tvrdil, že bůh je kulovitý a rozpolcený. A Sibyla prohlásila:

„Šťastný je onen bůh, jenž na dřevě vysokém visí.“

Když tedy dívka s řečníky velmi moudře disputovala a vyvracela je zřejmými důvody, žasli, a když nenalézali, co by řekli, zcela la oněměli. Tu byl císař naplněn strašným hněvem proti nim a začal je plísnit, proč se nechají tak potupně přemoci jedinou dívkou.

Tu jeden z nich, učitel jiných, takto promluvil: „Ty víš, císaři, že nikdy nikdo nemohl stát před námi, abychom ho okamžitě nepřemohli, avšak tato dívka, v níž mluví duch Boží, nás naplnila takovým obdivem, že říci něco proti Kristovi buď vůbec nedokážeme, nebo se bojíme. Proto, císaři, pevně vyznáváme, že se všichni obrátíme ke Kristovi, jestliže ty sám nevynesíš věrojatnější názor na bohy, které jsme až do nynějška uctívali.“

Když to vládce uslyšel, rozpálen strašným hněvem poručil, aby všechny upálili uprostřed města. Dívka je utěšovala, posilnila je k mučení a pečlivě je poučila o víře. Když litovali, že umírají nepokřtěni, dívka jim řekla: „Nebojte se, protože vyhlití vaší krve vám bude počítáno za křest a mučednickou korunu.“

Pak se pokřižovali, byli vrženi do plamenů a odevzdali své duše Pánu tak, že ani jejich vlasy ani oděv v ničem nebyly ohněm poškozeny. Když je potom křesťané pochovali, promluvil tyran k dívce takto: „Šlechtná dívko, ušetři své mládí a budeš v mém paláci nazývána druhá hned po královně, uprostřed města bude postavena tvá socha a všichni tě budou uctívat jako bohyni.“

Dívka mu řekla: „Přestaň říkat takové věci, jaké jen myslet už je hřích. Já jsem se zaslíbila Kristovi jako jeho nevěsta, on je má sláva, on je má láska, on je má sladkost a mé potěšení, od jeho lásky mě nebudou moci odvolat ani lichotky, ani muka.“

Tu se císař rozhněval, poručil, aby ji svlékli, zbili sukovatými holemi, pak uvrhli do temného vězení a tam po dvanáct dní týrali hladem.

Když císař odešel z naléhavých důvodů za hranice toho kraje, tu královna planoucí nesmírnou láskou k jednomu důstojníkovi jménem Porfyrius odešla za ním uprostřed noci do vězení, kde byla dívka zavřena. Jakmile tam vstoupila, spatřila žalář ozářený nepředstavitelným jasem a anděly natírající léčivou masťou dívčiny rány. Dívka jí začala popisovat věčné radosti, obrátila ji na víru, předpověděla jí mučednickou korunu, a tak se jejich hovor protáhl až do půlnoci. Porfyrius, který to všechno poslouchal, vrhl se dívce k nohám a se dvěma sty vojáky přijal víru Kristovu.

Protože tyran nařídil, že Kateřina nemá po dvanáct dní dostávat jídlo, Kristus během těchto dní posílal z nebe bělostnou holubici a živil Kateřinu nebeským pokrmem. Potom se jí zjevil Pán se zástupem andělů a panen a řekl: „Poznej, dcero, svého Stvořitele, v jehož jménu jsi podstoupila namáhavý zápas, a vytrvej, protože jsem s tebou.“

Po svém návratu si ji císař dal předvést, a když viděl, že září krásou ještě víc, ačkoli si myslel, že bude tak dlouhým půstem umořená, domníval se, že ji někdo ve vězení krmil, a pln hněvu dal strážce mučit. Ona mu však řekla: „Já jsem nedostávala pokrm od člověka, ale živil mě Kristus prostřednictvím anděla.“ Císař jí odpověděl: „Ulož si, prosím, ve svém srdci, co ti řeknu, a neodpovídej nejasnými řečmi. Netoužím mít tě jako služku, nýbrž budeš se v mém království skvívat jako mocná královna vyvolená pro svou krásu.“ Dívka mu řekla: „Dej pozor i ty, zapřísahám tě, a až věc posoudíš, rozhodni pravdivým ustanovením, jakého ženicha si mám raději vybrat, mocného, věčného,

SVATÁ
KATEŘINA

slavného a krásného, nebo slabého, smrtelného, neznámého a ošklivého.“

Tu císař pln nevole řekl: „Zvol si jedno z dvojího: buď obětuj, abys žila, nebo podstup vybraná muka, abys zemřela.“ Ona mu na to odpověděla: „Neodkládej muka, jaká si jen můžeš vymyslet, protože toužím obětovat své tělo a svou krev Kristovi, tak jako on obětoval sám sebe za mne. On je totiž můj Bůh, můj milý, můj pastýř a můj jediný ženich.“

Tu jeden prefekt poradil zuřícímu králi, aby dal připravit během tří dnů čtyři kola opatřená železnými pilami a ostrými hřeby, aby ji tak strašný mučicí nástroj rozsekal na kusy a aby příklad tak hrůzně smrti postrašil ostatní křesťany. Bylo nařízeno, aby se dvě kola otáčela jedním směrem a dvě opačným, tak aby jedna kola točící se směrem dolů stahovala a trhala, druhá dvě, protivná, aby na tělo narážela, jako by je rvala vzhůru.

Tu svatá panna prosila Pána, aby k chvále svého jména a k obrácení lidu stojícího okolo tento stroj rozbil. A hle, anděl Páně onen mlýn tak velkým nápořem roztrhl, že zahubil čtyři tisíce pohanů. Královna, která se na to dívala shora a až do té chvíle se skrývala, ihned sestoupila a na císaře se tvrdě obořila pro tak velkou krutost. Král se rozhněval, a když královna odmítla obětovat, poručil vytrhat jí prsy a pak stít.

Když ji vedli na mučení, prosila Kateřinu, aby se za ni přimluvila u Pána. Kateřina jí řekla: „Neboj se, královno milovaná Bohem, protože dnes ti bude vyměněno pomíjivé království za království věčné a místo smrtelného manžela dostaneš nesmrtelného.“ Tu nabyla královna duševní pevnosti a pobízela mučitele, aby bez váhání učinili, co jim bylo poručeno.

Sluhové ji tedy vyvlekli za město, železnými kopími jí vyrvali prsy a potom jí usekli hlavu. Jejího těla se zmocnil Porfyrius a pochoval je.

Když byla následujícího dne sháňka po královnině těle a tyran poručil popraviti kvůli tomu mnoho lidí, Porfyrius vystoupil a zvolal: „To já jsem pohřbil Kristovu služebnici a přijal jsem Kristovu víru!“ Maxentius jako pomatený vyrazil ze sebe strašný řev a zvolal: „Já ubohý a hodný obecného politování, hle, Porfyrius, který byl jediným strážcem mé duše a útěchou celé mé práce, se dal svésti!“ Když to oznámili jeho vojákům, ti ihned zvolali: „My jsme také křesťané a jsme také připraveni zemřít.“ Tu císař opilý hněvem poručil všem setnout hlavy spolu s Porfyriem a jejich těla pohodit psům.

Potom k sobě zavolal Kateřinu a řekl: „Třebaže jsi čarováním dohnala královnu k smrti, přesto přijdeš-li k rozumu, budeš první v mém paláci. Dnes tedy buď budeš obětovat bohům, nebo přijdeš

o hlavu.“ Kateřina mu řekla: „Učiň, co sis usmyslel, uvidíš, že jsem připravena vydržet vše.“ Vynesl tedy nad ní rozsudek a poručil jí setnout hlavu.

Když ji vedli na popraviště, zvedla oči k nebi a modlila se: „Naděje a spása věřících, ozdobo a slávo panen! Ježíši, dobrý králi, zapřísahám tě, aby dosáhl tvé milosti každý, kdo si vzpomene na mé umučení nebo mě bude vzývat v hodině smrti či v jakékoli tísní.“ Ozval se hlas, který jí říkal: „Pojď, má milovaná, má nevěsto, hle, brána nebe je ti otevřena, neboť i těmto, kteří budou se zbožnou myslí slavit tvé umučení, slibuji pomoc z nebes, o niž budou žádat.“

Když jí srazili hlavu, z jejího těla místo krve teklo mléko. Její tělo vzali andělé, odnesli je z toho místa na horu Sinaj cestou delší než dvacet dnů a tam ji s úctou pochovali. Z jejich kostí neustále prýští olej, který léčí údy všech slabých.

Kateřina byla umučena za vlády tyрана Maxentia nebo Maximina, který začal vládnout asi léta Páně třístého desátého. Jak byl Maxentius potrestán za tento zločin a za jiné, které spáchal, to jest zapsáno v legendě o nalezení Kříže.

Vypravuje se, že jeden mnich z Rouen putoval na horu Sinaj, zůstal tam sedm let a zbožně sloužil svaté Kateřině. Když ji naléhavě prosil, aby směl mít něco z jejího těla, náhle se z její ruky oddělil jeden prst. Mnich přijal s radostí dar Boží a donesl jej do svého kláštera.

Vypráví se také, že jeden člověk oddaný svaté Kateřině ji často prosil o pomoc, postupem času však z nedbalosti myslí ztratil oddanost a přestal ji prosit. Jednoho dne ponořen v modlitbu spatřil, jak kolem něho kráčí zástup dívek; jedna z nich se zdála skvělejší než ostatní. Když se k němu přiblížila, zahalila si tvář a šla kolem něho se zakrytým obličejem. Když se podívoval její skvělosti a ptal se, kdo je, jedna z dívek mu řekla: „To je Kateřina, kterou jsi kdysi znával, nyní však se zdá, že ji nepoznáváš, a proto přešla kolem tebe se zahalenou tvář, jako by ti byla neznámá.“

Je třeba poznamenat, že si svatá Kateřina zaslouží obdiv pro pět věcí: za první pro svou moudrost, za druhé pro svou výmluvnost, za třetí pro svou stálost, za čtvrté pro svou cudnou čistotu a za páté pro svou výsadní důstojnost.

Za první si tedy zaslouží obdiv pro svou moudrost, neboť ona obsáhla všechny obory filozofie. Filozofie neboli moudrost se totiž dělí na teoretickou, praktickou a logickou. Teoretická se podle některých dále dělí na tři části, totiž na moudrost rozumovou, přírodní a matematickou. Svatá Kateřina měla tedy moudrost rozumovou v poznání božských věcí, té použila nejvíc při disputacích proti rétorům, jimž dokázala, že je jeden pravý Bůh, a všech-

SVATÁ
KATEŘINA

ny pohanské bohy usvědčila jako falešné. Za druhé měla moudrost přírodní v poznání všech věcí nižších, té použila nejvíce v disputaci proti císaři, jak je na tom místě patrné. Za třetí měla moudrost matematickou v pohrdání pozemskými věcmi. Tato moudrost podle Boëthia zkoumá tvary bez látky abstraktně. Tuto moudrost měla svatá Kateřina tenkrát, když abstrahovala svou duši od jakékoli smyslné lásky. Ukázala, že ji má, když císaři na jeho otázku odpověděla: „Já jsem Kateřina, dcera krále Costa, která, třebaže zrozená v purpuru“ atd. Nejvíce jí použila v hovoru s královnou, kterou naučila pohrdat světem, přehlížet sebe samou a toužit po nebeském království.

Praktická filozofie se dělá na tři části, totiž etickou, ekonomickou a veřejnou neboli politickou. První učí, jak posilovat mravy a zdobit se ctnostmi, a týká se lidí, druhá učí, jak dobře uspořádat rodinu, a týká se otců rodin, třetí učí, jak dobře řídit obce, národy a stát, a týká se těch, kteří řídí obce. I tuto trojí moudrost měla svatá Kateřina. První měla, když se ozdobila veškerou důstojností mravů, druhou, když chvályhodně spravovala svou velkou domácnost, třetí, když moudře poučovala císaře.

Logická filozofie se dělí na tři části, totiž na dokazovací, pravděpodobnou a sofistickou. První se týká filozofů, druhá rétorů a dialektiků, třetí sofistů. Jak je vidět, Kateřina měla i tuto trojí znalost, když se o ní píše: „Dlouho disputovala s císařem různými druhy sylogismů, alegoricky a metaforicky, výmluvně a mysticky.“

Za druhé si Kateřina zaslouží obdiv pro svou výmluvnost, neboť dovedla velmi výmluvně kázat, jak je patrné z jejích kázání, velmi jasně podávat důkazy, jak je patrné z toho, jak říkala císaři: „Obdivuješ se tomuto chrámu zbudovanému rukama umělců,“ velmi líbezně získávat pro své názory, jak je patrné v případě Porfyria a královny, které líbezností své řeči získala pro víru, a velmi účinně usvědčovat, jak je patrné v případě rétorů, které tak mocně usvědčila.

Za třetí si Kateřina zaslouží obdiv pro svou stálost, neboť byla velmi stálá, když se na ni sypaly hrozby, protože jimi pohrdala, a proto odpověděla císaři, když jí vyhrožoval: „Neodkládej muka, jaká si jen můžeš vymyslet, protože toužím obětovat své tělo a svou krev Kristovi,“ a rovněž: „Učiň, co sis usmyslil, uvidíš, že jsem připravena vydržet vše.“ Byla velmi stálá, když jí byly nabízeny dary, vždyť je odmítla; proto také když jí císař sliboval, že jí bude mít v paláci jako druhou hned po královně, odpověděla: „Přestaň říkat takové věci, jaké jen myslet je hřích.“ Byla velmi stálá, když jí byla ukládána muka, protože je překonala, jak se ukázalo, když byla uvržena do vězení a mučena kolem.

SVATÁ
KATEŘINA

Za čtvrté si Kateřina zaslouží obdiv pro svou cudnou čistotu, neboť si uchovávala cudnou čistotu za okolností, za jakých je obvykle ohrožena. Takových okolností, za jakých je čistota ohrožena, je pět: nadbytek uvolňující, příležitost svádějící, mládí nevázané, volnost zbavující uzdy a krása přitahující. Za všech těchto okolností zachovala svatá Kateřina čistotu. Vždyť měla převeliký nadbytek všeho, protože byla dědičkou velmi bohatých rodičů, měla příležitost, neboť byla svrchovanou paní uprostřed tolika sluhů, měla mladistvý věk, měla volnost, protože žila sama a ničím nemezená ve svém paláci. O těchto čtyřech věcech se říká výše: „Kateřina zůstala ve věku osmnácti let sama v paláci plném bohatství a služebnictva.“ Měla také krásu, proto se říká: „Protože byla velmi sličná a svou neuvěřitelnou krásou se očím všech jevila hodná obdivu.“

Za páté si Kateřina zaslouží obdiv pro svou výsadní důstojnost. Některým světcům se totiž dostalo zvláštních výsad, když umírali. Bylo to například navštívení Kristovo, jehož se dostalo Janu Evangelistovi, výron oleje, jehož se dostalo svatému Mikuláši, vytékání mléka, jehož se dostalo svatému Pavlovi, příprava hrobu, jíž se dostalo svatému Klimentovi, vyslyšení proseb, jehož se dostalo svatě Markétě, když prosila za ty, kteří si na ni vzpomenu. Toho všeho se pak dostalo svatě Kateřině, jak je patrné z legendy.

Někteří autoři si nejsou jisti, zda ji dal umučit Maxentius, nebo Maximinus. Tenkrát totiž byli tři císařové, totiž Konstantín, který se stal císařem jako nástupce svého otce, Maxentius, syn Maximiana, povoláný za císaře v Římě pretoriány, a Maximinus, který se stal císařem ve východních částech říše. Podle kronik pronásledoval Maxentius křesťany v Římě a Maximinus na východě. Zdá se tedy, jak soudí někteří, že se tam dostalo místo Maximinus jméno Maxentius omylem písaře.

SVATÍ BARLAAM A JOSAFAT

27. 11.

B

ARLAAM, jehož příběh pečlivě vypsali Jan z Damašku, obrátil s účinnou pomocí milosti Boží na víru svatého krále Josafata.

Celá Indie byla plná křesťanů a mnichů, když jeden velmi mocný král, jmenoval se Abner, začal křesťany a zvlášť mnichy tvrdě pronásledovat. Stalo se, že jeden králův přítel, který v jeho paláci zaujímal první místo, opustil působením Boží milosti královský dvůr a vstoupil do mnišského řádu. Když to král uslyšel, bez sebe hněvem ho dal hledat po všech pouštích, a jen ho našli, dal si ho předvolat. Když viděl, že ten, kdo se strojíval do nádherných šatů a míval nesmírné bohatství, má na sobě prostý hábit a je vyhublý